

УДК 347

DOI: https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2023-1-9

РОЗГЛЯД СУДОМ СПРАВ ПРО ОБМЕЖЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ У ВІДВІДУВАННІ ГРАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА УЧАСТІ В АЗАРТНИХ ІГРАХ

Руденко Олена Анатоліївна,

кандидат юридичних наук,

викладач юридичних дисциплін

Галицького фахового коледжу імені В'ячеслава Чорновола

ORCID ID: 0000-0002-3274-355X

Статтю присвячено дослідженню розгляду судом справ про обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх. Зазначено, що справи цієї категорії розглядаються місцевими загальними судами за місцем проживання гравця у порядку окремого провадження за правилами цивільного судочинства відповідно до глави 2-1 розділу VI Цивільного процесуального кодексу України.

Обґрунтовано, що нині можливо припинити нерозумне здійснення особою права на участь в азартній грі шляхом внесення відомостей про гравця до Реєстру осіб, яким обмежено доступ до гральних закладів та/або участі в азартних іграх, на підставі відповідного рішення суду без обмеження її цивільної дієздатності. Зроблено висновок про те, що обставини, передбачені у п. п. 2–5 ст. 300-3 ЦПК України, самі по собі та без обґрунтування необхідності встановлення фізичній особі обмеження у вигляді заборони відвідувати гральні заклади та брати участь в азартних іграх не можуть бути підставою для ухвалення судового рішення про задоволення вимог заявника.

Аргументовано, що підставою для встановлення фізичній особі заборони бути відвідувачем грального закладу та учасником азартної гри є обставини, які свідчать про те, що гравець унаслідок відвідування гральних закладів чи участі в азартних іграх поставив себе або свою сім'ю у скрутне матеріальне становище. Обґрунтовано, що заявниками у досліджуваній категорії справ можуть бути лише члени сім'ї гравця.

Зазначено, що у ч. 1 ст. 300-5 ЦПК України слід закріпити положення про те, що суд визначає строк обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх у межах строку, встановленого Законом України «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор» від 14.07.2020 № 768-IX. Указано на необґрунтованість пропозицій щодо необхідності законодавчого врегулювання процедури поновлення строку обмеження особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх із зазначенням строку, протягом якого може бути подана така заява, і визначенням кола осіб, котрі мають право подати таку заяву.

Запропоновано внести зміни і доповнення до Цивільного процесуального кодексу України з метою вдосконалення правового регулювання судового розгляду справ про обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх.

Ключові слова: цивільне судочинство, окреме провадження, гральний заклад, азартна гра, обмеження у відвідуванні, обмеження в участі.

Rudenko Olena. Court consideration of cases on restriction of a person in visiting gambling institutions and participating in gambling

The article is devoted to the study of the court's consideration of cases on the restriction of physical persons in visiting gambling establishments and participating in gambling. It is noted that cases of this category are considered by local general courts at the player's place of residence in separate proceedings according to the rules of civil procedure in accordance with Chapter 2-1 of Chapter VI of the Civil Procedure Code of Ukraine.

It is substantiated that it is now possible to stop a person's unreasonable exercise of the right to participate in a gambling game by entering information about the player in the Register of persons who are restricted from accessing gambling establishments and/or participating in gambling games on the basis of a relevant court decision without limiting their civil capacity. It was concluded that the circumstances provided for in clauses 2-5 of Art. 300-3 of the Civil Procedure Code of Ukraine, by themselves and without substantiating the need to impose a restriction on an individual in the form of a ban on visiting gambling establishments and participating in gambling, cannot be the basis for a court decision to satisfy the applicant's requirements.

It is argued that the grounds for banning a natural person from being a visitor to a gambling establishment and a participant in a gambling game are circumstances that indicate that the player, as a result of visiting gambling establishments or participating in gambling, has put himself or his family in a difficult financial situation. It is substantiated that only family members of the player can be applicants in the studied category of cases.

It is noted that in Part 1 of Art. 300-5 of the Code of Civil Procedure of Ukraine should establish the provision that the court determines the period of restriction of an individual from visiting gambling establishments and participating

in gambling within the period established by the Law of Ukraine "On State Regulation of Activities Regarding the Organization and Conduct of Gambling Games" dated 07.14.2020 No. 768-IX. The groundlessness of the proposals regarding the need for legislative regulation of the procedure for renewing the period of restriction of a person visiting gambling establishments and participating in gambling with the indication of the period during which such an application can be submitted and the definition of the circle of persons who have the right to submit such an application is indicated.

It is proposed to introduce changes and additions to the Civil Procedure Code of Ukraine in order to improve the legal regulation of judicial review of cases on the restriction of physical persons from visiting gambling establishments and participating in gambling.

Key words: *civil proceedings, separate proceedings, gambling establishment, gambling, restrictions on visiting, restrictions on participation.*

13 серпня 2020 р. набрав чинності Закон України «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор» від 14.07.2020 № 768-IX, яким узаконено гральний бізнес в Україні [1]. Це зумовило необхідність закріплення на законодавчому рівні та вжиття заходів боротьби з ігровою залежністю (лудоманією), одним із яких є обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх. Таке обмеження здійснюється двома шляхами: 1) внесенням даних про особу до Реєстру осіб, яким обмежено доступ до гральних закладів та/або участь в азартних іграх за заявою самого гравця або членів його сім'ї першого ступеня споріднення; 2) на підставі рішення суду (ч. 6 ст. 16 Закону України від 14.07.2020 № 768-IX). Слід сказати, що справи про встановлення фізичній особі заборони у допуску до гральних закладів та участі в азартних іграх розглядаються місцевим загальним судом за місцем проживання гравця у порядку окремого провадження за правилами цивільного судочинства відповідно до глави 2-1 розділу VI Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) [2].

Розгляду судом справ про обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх присвячено праці А.С. Іванової та Н.О. Кіреєвої [3], І. Мирошніченко [4], Т.А. Стоянової [5; 6]. Указані науковці досліджували питання вивчали в контексті аналізу підстав для такого обмеження, особливостей процесу доказування і проблемних питань розгляду. Утім, судовому розгляду справ про обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх не було присвячено окремого дослідження, що свідчить про актуальність наукових розвідок у цій сфері. Окрім цього, норми цивільного процесуального закону, що регулюють розгляд судом досліджуваної категорії справ, не є досконалими, а тому існує необхідність у науковому аналізі його положень і виробленні рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання у цій сфері. З огляду на це, метою статті є дослідження розгляду і вирішення судами справ про обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх і визначення шляхів удосконалення законодавчого регулювання у цій сфері.

Перш за все, слід зупинитися на тому, що нині особу, яка страждає на ігрову залежність, можна не лише обмежити у праві на відвідування гральних закладів та на участь в азартних іграх, а й у цивільній дієздатності. Так, згідно з ч. 2 ст. 36 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), ч. 1 ст. 297 ЦПК України зловживання особою азартними іграми, що призвело до її скрутного матеріального становища, її сім'ї, а також інших осіб, яких вона за законом зобов'язана утримувати, є підставою для обмеження цивільної дієздатності такої особи з призначенням їй піклувальника. Лише за згодою останнього фізична особа, дієздатність якої обмежена, може вчиняти правочини, що виходять за межі дрібних побутових, а за письмовим дозволом – самостійно одержувати заробітну плату, пенсію, стипендію, інші доходи та розпоряджатися ними (ст. 37 ЦК України) [7].

Із цього приводу в літературі зауважено, що «обмеження у доступі до гральних закладів та участі в азартних іграх і обмеження цивільної дієздатності має різну правову природу. Фактично під час обмеження доступу до гральних закладів та участі в азартних іграх, окрім часткового обмеження можливості брати участь у цивільних правовідносинах, пов'язаних виключно з гральним бізнесом, наявне обмеження свободи пересування, що виявляється у забороні відвідувати гральні заклади, а також гральна залежність у такому разі є обов'язковою передумовою для здійснення таких обмежень. Водночас обмеження цивільної дієздатності спрямоване саме на обмеження у здійсненні цивільних прав і набутті цивільних обов'язків незалежно від сфери, де такі права чи обов'язки мають місце, а ігрова залежність виступає у такому разі лише однією з можливих підстав для здійснення таких обмежень» [3, с. 70].

З огляду на це, слід погодитися з Т.А. Стояною, яка зазначила, що «не має сенсу в разі появи в особи залежності від азартних ігор обмежувати її в загальній дієздатності, але достатньо заборонити

відвідувати такі заклади, приймати участь в азартних іграх. Із появою електронних реєстрів реалізація такого способу реагування на залежність особи стає можливою» [5, с. 55].

Думається, із ч. 2 ст. 36 ЦК України, ч. 1 ст. 297 ЦПК України необхідно виключити таку підставу для обмеження фізичної особи у цивільній дієздатності, як зловживання азартними іграми, що ставить таку особу, членів її сім'ї, а також інших осіб, яких вона за законом зобов'язана утримувати, у скрутне матеріальне становище, у зв'язку з тим, що нині можливо припинити нерозумне здійснення особою її права на участь в азартній грі шляхом внесення відомостей про гравця до Реєстру осіб, яким обмежено доступ до гральних закладів та/або участь в азартних іграх на підставі відповідного рішення суду без обмеження цивільної дієздатності.

Підставами для обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх відповідно до ч. 1 ст. 300-3 ЦПК України є такі обставини: 1) перевищення витрат на гру над особистими доходами особи, що ставить особу або її сім'ю у скрутне матеріальне становище; 2) наявність у особи боргових зобов'язань на суму більше 100 прожиткових мінімумів доходів громадян; 3) несплата особою аліментів упродовж більше трьох місяців; 4) отримання особою або членами її сім'ї житлової субсидії чи пільг на сплату житлово-комунальних послуг; 5) скрутне матеріальне становище особи чи членів її сім'ї, а також інших осіб, яких вона за законом зобов'язана утримувати [2].

Із цього приводу А.С. Іванова та Н.О. Кіреєва зазначили, що необхідно виключити з переліку ч. 1 ст. 300-3 ЦПК України пункт 2, оскільки положення пункту 5 зазначеної статті охоплює будь-який варіант, за якого особа чи член її сім'ї перебувають у скрутному матеріальному становищі. На думку науковців, перевищення розміру боргових зобов'язань більше ніж на 100 прожиткових мінімумів доходів громадян призводить до скрутного матеріального становища особи чи членів її сім'ї, а тому є підставою для встановлення обмеження, передбаченого у п. 5 зазначеної статті ЦПК України. Додатково науковцями було зазначено, що «для певної частини суспільства 100 прожиткових мінімумів доходів громадян є цілком прийнятною сумою для здійснення витрат на дозвілля, зокрема і на участь в азартних іграх. Тобто у такому разі особа, незважаючи на розмір грошових зобов'язань, який перевищує суму, передбачену у п. 2 ч. 1 ст. 300-3 ЦПК України, жодним чином не страждає від скрутного матеріального становища та не потребує захисту від ігрової залежності» [3, с. 70–71]. Повністю з такою позицією погодитися не можна з огляду на таке.

Видається, жодна з обставин, передбачених у п. п. 2–5 ст. 300-3 ЦПК України, сама по собі та без обґрунтування необхідності встановлення фізичній особі обмеження у вигляді заборони відвідувати гральні заклади та брати участь в азартних іграх не може бути підставою для ухвалення судового рішення про задоволення вимог заявника. Окрім цього, положення ч. 1 ст. 300-3 ЦПК України суперечать ч. 13 ст. 16 Закону України від 14.07.2020 № 768-IX, відповідно до якої підставою для обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх у судовому порядку є заподіяння гравцем шляхом участі в азартних іграх шкоди самому собі та (або) своїй сім'ї через приведення до тяжкого матеріального стану. Водночас обставини, вказані у ч. 1 ст. 300-3 ЦПК України, згідно з ч. 11 ст. 16 Закону України від 14.07.2020 № 768-IX, є підставами для обмеження гравця у праві відвідувати гральні заклади та брати участь в азартних іграх Комісією з регулювання азартних ігор та лотерей за заявою членів сім'ї першого ступеня споріднення або законних представників гравця на строк не більше шести місяців до ухвалення рішення суду.

З огляду на вищевикладене, підставою для встановлення фізичній особі заборони бути відвідувачем грального закладу та учасником азартної гри є обставини, які свідчать про те, що гравець унаслідок відвідування гральних закладів чи участі в азартних іграх поставив себе або свою сім'ю у скрутне матеріальне становище. Саме ця обставина має бути зазначена у заяві про обмеження гравця у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх та передбачена у ст. 300-3 ЦПК України.

Окремо слід зупинитися на тому, що, згідно зі ст. 300-2 ЦПК України, ч. 14 ст. 16 Закону України від 14.07.2020 № 768-IX, заявниками у досліджуваній категорії справ можуть бути члени сім'ї гравця першого ступеня споріднення або його законні представники. Утім, ні ЦПК України, ні Закон України від 14.07.2020 № 768-IX не визначають коло цих осіб. Перелік членів сім'ї першого ступеня споріднення наведено у пп. 14.1.263 ст. 14 Податкового кодексу України, у якому зазначено, що для цілей справляння податку на доходи фізичних осіб ними є батьки, чоловік або дружина, діти такої фізичної особи, у тому числі усиновлені [8].

Із такою позицією законодавця не погодилися А.С. Іванова та Н.О. Кіреєва і запропонували заявниками у цій категорії справ визначити членів сім'ї гравця [3, с. 70]. Думається, така пропозиція

заслуговує на увагу, оскільки підставою для встановлення заборони брати участь в азартних іграх є приведення у скрутне матеріальне становище внаслідок участі в таких іграх самого гравця та (або) членів його сім'ї, до яких згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 03 червня 1999 р. № 5-рп/99 у справі про офіційне тлумачення терміну член сім'ї членами сім'ї є, зокрема особи, які постійно з ним мешкають і ведуть спільне господарство. До таких осіб належать не тільки близькі родичі (рідні брати, сестри, онуки, дід і баба), а й інші родичі чи особи, які не перебувають з особою у безпосередніх родинних зв'язках (брати, сестри дружини (чоловіка); неповнорідні брати і сестри; вітчим, мачуха; опікуни, піклувальники, пасинки, падчерки й ін.). Обов'язковими умовами для визнання їх членами сім'ї, крім спільного проживання, є: ведення спільного господарства, тобто наявність спільних витрат, спільного бюджету, спільного харчування, купівля майна для спільного користування, участь у витратах та утримання житла, його ремонт, надання взаємної допомоги, наявність усних чи письмових домовленостей про порядок користування житловим приміщенням, інших обставин, які засвідчують реальність сімейних відносин [9].

Додатково слід сказати, що згідно зі ст. 59 ЦПК України у судовому процесі через законного представника можуть брати участь лише малолітні, неповнолітні особи, недієздатні особи, а також особи, цивільна дієздатність яких обмежена. Перераховані особи не можуть відвідувати гральні заклади та брати участь в азартній грі (п. 17 ч. 1 ст. 1 Закону України від 14.07.2020 № 768-IX). Зі змісту викладеного випливає, що відсутні правові підстави для встановлення обмежень, передбачених главою 2-1 розділу IV ЦПК України, для таких осіб, а тому їхніх законних представників не може бути віднесено до заявників у досліджуваній категорії справ.

Окремо слід зупинитися на тому, що відповідно до ч. 13 ст. 16 Закону України від 14.07.2020 № 768-IX суд може обмежити фізичну особу у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх на строк від шести місяців до трьох років. Разом із тим у ч. 1 ст. 300-5 ЦПК України закріплено положення про необхідність урахування судом під час ухвалення рішення лише нижньої межі строку, встановленого Законом України від 14.07.2020 № 768-IX. Таку позицію законодавця не можна вважати правильною, оскільки суд може встановити строк дії обмеження в межах строку, встановленого Законом України від 14.07.2020 № 768-IX. З огляду на це, у ч. 1 ст. 300-5 ЦПК України слід закріпити положення про те, що суд визначає строк обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх у межах строку, встановленого Законом України від 14.07.2020 № 768-IX.

У літературі зауважено, що необхідно на законодавчому рівні врегулювати процедуру поновлення строку обмеження особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх із зазначенням строку, протягом якого може бути подана така заява, і визначенням кола осіб, котрі мають право подати таку заяву [3, с. 71]. Думається, така пропозиція не заслуговує на увагу, оскільки у разі, якщо особа після закінчення строку обмеження у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх продовжить зловживати грою, чим буде ставити себе чи свою сім'ю у скрутне матеріальне становище, можна повторно звернутися до місцевого загального суду із відповідною заявою.

Відповідно до ч. 1 ст. 300-4 ЦПК України, справи про обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх суд розглядає за участю заявника та особи, стосовно якої розглядається справа. Судові витрати, пов'язані з провадженням справи про обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх, відносяться на рахунок держави. Суд, установивши, що заявник діяв недобросовісно, без достатньої для цього підстави, стягує із заявника всі судові витрати [2].

Частиною 2 ст. 300-5 ЦПК України передбачено, що рішення суду після набрання ним законної сили надсилається судом до органу державного регулювання у сфері організації та проведення азартних ігор. Відповідно до ч. 16 ст. 16 Закону України від 14.07.2020 № 768-IX, організатор азартних ігор або Комісія з регулювання азартних ігор та лотерейне пізніше наступного робочого дня зі дня отримання рішення суду про обмеження у відвідуваннях гральних закладів та участі в азартних іграх вносить відомості про фізичну особу, стосовно якої наявні обмеження участі в азартних іграх, до Реєстру осіб, яким обмежено доступ до гральних закладів та/або участі в азартних іграх. Утім, як справедливо зазначила І. Мірошниченко, «такі обмеження ігromанів є дієвими та ефективними тільки в гральних закладах, які провадять свою діяльність легально, тобто на підставі ліцензії» [4].

А.С. Іванова та Н.О. Кіреєва зазначили, що «виключно обмеження шляхом внесення відомостей до Реєстру може бути недостатнім для забезпечення протидії гральній залежності в особи. Доцільним є впровадження дискреційних повноважень суду у зазначених справах встановлювати обов'язок

для залежної особи відвідувати терапію для лікування від залежності. Такий механізм буде забезпечувати ефективну протидію гральній залежності у членів українського суспільства» [3, с. 71]. Видається, з такою думкою погодитися не можна, оскільки виконання такого рішення є неможливим.

Отже, із метою вдосконалення правового регулювання розгляду місцевими загальними судами справ про обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх до ЦПК України слід внести такі зміни:

із ч. 1 ст. 297 слова «азартних ігор» виключити;

у ст. 300-2 вказати, що заявниками у справі про обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх можуть бути члени сім'ї такої особи;

у ст. 300-3 вказати, що у заяві про обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх мають бути наведені обставини, що свідчать про те, що гравець унаслідок відвідування гральних закладів чи участі в азартних іграх поставив себе або свою сім'ю у скрутне матеріальне становище, а також бажаний строк дії такого обмеження;

у ст. 300-5 вказати, що строк дії обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх визначається судом у межах строку, встановленого Законом України «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор» від 14.07.2020 № 768-IX.

Думається, внесення таких змін до ЦПК України сприятиме виконанню завдань цивільного судочинства та боротьбі з ігровою залежністю (лудоманією).

Література:

1. Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор : Закон України від 14.07.2020 № 768-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/768-20#Text> (дата звернення: 15.04.2023).
2. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 15.04.2023).
3. Іванова А.С., Кіреєва Н.О. Процесуальні особливості розгляду судом справ про обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх як категорія справ окремого провадження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 7. С. 69–72. URL: http://lsej.org.ua/7_2021/18.pdf.
4. Мірошніченко І. Гральний бізнес під час війни – стимулювання економіки чи лудоманії? *Юридична газета online*. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/inshe/gralniy-biznes-pid-chas-viyni--stimulyuvannya-ekonomiki-chi-ludomaniyi.html>.
5. Стоянова Т.А. Обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх судом на підставі лудоманії. *Реформування цивільного процесуального права в умовах інтеграційних процесів в Україні* : матер. Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конференції ім. Ю.С. Червоного, м. Одеса, 18 грудня 2020 р. Одеса : Фенікс, 2020. С. 54–56. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14000>.
6. Стоянова Т.А. Особливості доказування в справах про обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх онлайн. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України)* : у 2-х т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 21 травня 2021 р. Одеса : Гельветика, 2021. Т. 2. С. 548–549. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/15147>.
7. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 15.04.2023).
8. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 15.04.2023).
9. Рішення Конституційного Суду України від 03 червня 1999 р. № 5-рп/99 (справа про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї»). URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/204858___204923.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2020). Pro derzhavne rehuliuvannia diialnosti shchodo orhanizatsii ta provedennia azartnykh ihor: Zakon Ukrainy vid 14 lypnia 2020 № 768-IX. [On state regulation of activities related to the organization and conduct of gambling: Law of Ukraine of Jule 14, 2020 № 768-IX]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/768-20#Text> [in Ukrainian].
2. Verkhovna Rada of Ukraine (2004). Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 18 bereznia 2004 № 1618-IV. [Civil Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine of March 18, 2004 № 1618-IV]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> [in Ukrainian].
3. Ivanova, A.S., Kireieva, N.O. (2021). Protsesualni osoblyvosti rozghliadu sudom sprav pro obmezhennia fizychnoi osoby u vidviduvanni hralnykh zakladiv ta uchasti v azartnykh ihrakh yak katehoriia sprav okremoho provadzhennia. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal* [Procedural features of the court consideration of cases on restrictions on

physical persons visiting gambling establishments and participating in gambling as a category of separate proceedings]. *Legal scientific electronic journal*, No. 7, pp. 69–72. Retrieved from: http://lsej.org.ua/7_2021/18.pdf [in Ukrainian].

4. Miroshnychenko, I. (2022). Hralnyi biznes pid chas viiny – stymuliuvannya ekonomiky chy ludomanii? Yurydychna hazeta online [Gambling business during the war – stimulation of the economy or ludomania?]. Legal newspaper online. Retrieved from: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/gralnyi-biznes-pid-chas-viiny--stimulyuvannya-ekonomiki-chi-ludomaniyi.html> [in Ukrainian].

5. Stoianova, T.A. (2020). Obmezhennia fizychnoi osoby u vidviduvanni hralnykh zakladiv ta uchasti v azartnykh ihrakh sudom na pidstavi ludomanii. Reformuvannya tsyvilnoho protsesualnoho prava v umovakh intehratsiinykh protsesiv v Ukraini: mater. Vseukr. nauk.-prakt. internet-konferentsii im. Iu. S. Chervonoho (Odesa, 18 hrudnia 2020 r.) [Restriction of a natural person in visiting gambling establishments and participation in gambling by the court on the basis of gambling addiction]. Reforming civil procedural law in the context of integration processes in Ukraine: Mater. All-Ukrainian science and practice internet conferences named after Yu. S. Chervonoy (Odesa, December 18, 2020). Odesa : Feniks, pp. 54–56. Retrieved from: URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14000> [in Ukrainian].

6. Stoianova, T.A. (2021). Osoblyvosti dokazuvannya v spravakh pro obmezhennia fizychnoi osoby u vidviduvanni hralnykh zakladiv ta uchasti v azartnykh ihrakh onlain. Nauka ta suspilne zhyttia Ukrainy v epokhu hlobalnykh vyklykiv liudstva u tsyfrovu eru (z nahody 30-richchia proholoshennia nezalezhnosti Ukrainy ta 25-richchia pryiniattia Konstytutsii Ukrainy) : u 2 t. : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Odesa, 21 trav. 2021 r.) [Peculiarities of proof in cases of restrictions on physical persons visiting gambling establishments and participating in online gambling]. Science and social life of Ukraine in the era of global challenges for humanity in the digital era (on the occasion of the 30th anniversary of the declaration of independence of Ukraine and the 25th anniversary of the adoption of the Constitution of Ukraine): in 2 volumes: materials of the International science and practice conf. (Odesa, May 21, 2021). Odesa : Vydavnychiy dim “Helvetyka” T. 2. pp. 548–549. Retrieved from: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/15147> [in Ukrainian].

7. Verkhovna Rada of Ukraine (2003). Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2003 № 435-IV. [Civil Code of Ukraine: Law of Ukraine of January 16, 2003 № 435-IV]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].

8. Verkhovna Rada of Ukraine (2010). Podatkovyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 02 hrudnia 2010 № 2755-VI. [Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine of December 02, 2010 № 2755-VI]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].

9. Konstytutsiinyi Sud Ukrainy (1999). Sprava pro ofitsiine tлумachennia termina “chlen simi”: Rishennia vid 03 chervnia 1999 roku № 5-rp/99. [Case on the official interpretation of the term “family member”: Decision dated June 3, 1999 No. 5-rp/99]. Retrieved from: https://zakononline.com.ua/documents/show/204858___204923 [in Ukrainian].